

زندگانی و سیره امام سجاد علیه السلام

www.ketab.ir

پروین حبیبی کرد علیوند

سرشناسه	: حبیبی کردعلیوند، پروین، ۱۳۵۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: زندگانی و سیره امام سجاد(ع) / پروین حبیبی کردعلیوند.
مشخصات نشر	: تهران: میراث شرق، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۲۵۵ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۰۸۷-۹-۵
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: علی بن حسین (ع)، امام چهارم، ۲۸ - ۹۴ق.
موضوع	: Ali ibn Hosayn, Imam IV
موضوع	: علی بن حسین (ع)، امام چهارم، ۲۸ - ۹۴ق. -- سرگذشتنامه
موضوع	: Ali ibn Hosayn, Imam IV -- Biography
رده بندی کنگره	: BP۴۲
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۹۵۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۵۶۷-۵۶
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

انتشارات میراث شرق

آدرس انتشارات: تهران، خیابان ساقدوش، خیابان شقایق، پلاک ۱۲، واحد ۱۷، کدپستی ۱۶۶۵۶۸۷۳۷۸

تلفن ۰۹۱۲۰۶۹۱۸۲۰

info@sharghs.ir

www.sharghs.ir

زندگانی و سیره امام سجاد(ع)

نویسنده: پروین حبیبی کردعلیوند

حروفچینی: نشر زاگرس مونترال

چاپ، صحافی، لیتوگرافی: زاگرس

چاپ اول: بهار ۱۴۰۱

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۰۸۷-۹-۵

فهرست مطالب

۷		فهرست مطالب
۱۳		مقدمه استاد انصاری بویراحمدی
۱۷		مقدمه
۲۱		کلیات

فصل اول: امام و امامت / ۲۳

۲۵		۱. امام و امامت
۲۵		الف) تعریف لغوی
۲۷		ب) تعریف اصطلاحی
۲۹		ج) امامت در قرآن
۳۱		د) امام و امامت از دیدگاه اهل تسنن
۳۲		۲. شرایط امامت
۳۳		الف) علم
۳۵		ب) عصمت
۳۸		ج) انتصابی بودن امام
۳۹		د) شور و بیعت
۴۰		هـ) علم به غیب
۴۱		و) افضلیت امام از افراد بشر در کمالات نفسانیه
۴۳		ی) هیچ‌گاه زمین خالی از حجت (امام) نیست
۴۴		۳. چگونه مردم امام را بشناسند؟

- ۴۵ الف) امامت خاصه در قرآن
- ۴۵ - آیه ولایت
- ۴۷ - آیه تبلیغ
- ۴۸ - آیه مباحله
- ۴۹ - آیه تطهیر
- ۵۰ ب) امامت ائمه دوازده گانه در روایات
- ۵۵ ۴. وظایف کلی امامان شیعه علیهم السلام
- ۵۶ الف) تبلیغ، تبیین و تفسیر دین
- ۵۷ ب) احیای دین و زدودن خرافات
- ۵۸ ج) کوشش برای تشکیل حکومت اسلامی

فصل دوم: زندگانی فردی امام سجاده علیه السلام / ۶۱

- ۶۳ ۱. تولد امام سجاده علیه السلام
- ۶۴ ۲. مشخصات فردی امام سجاده علیه السلام
- ۶۷ ۳. والدین امام چهارم علیه السلام
- ۶۷ شهربانو که بود؟
- ۷۲ ۴. همسر و فرزندان امام سجاده علیه السلام
- ۷۵ ۵. شخصیت اخلاقی امام سجاده علیه السلام
- ۷۵ الف) عبادت و بندگی
- ۷۹ ب) صبر و بردباری
- ۸۲ ج) صدقات امام سجاده علیه السلام
- ۸۵ - آنچه درست داشت صدقه می داد
- ۸۵ - جامه های امام
- ۸۷ ۶. امام سجاده علیه السلام و همسفران
- ۸۸ ۷. حج امام سجاده علیه السلام
- ۸۹ ۸. شهادت امام سجاده علیه السلام

فصل سوم: امام سجاد علیه السلام و کربلا / ۹۳

۹۵	۱. امام حسین علیه السلام و کربلا
۱۰۰	۲. امام سجاد علیه السلام در قیام کربلا
۱۰۲	۳. دوران اسارت از کربلا تا بازگشت به مدینه
۱۰۳	الف) از کربلا تا کوفه
۱۰۴	ب) امام سجاد علیه السلام و کوفیان
۱۰۸	ج) امام سجاد علیه السلام و عیدالله بن زیاد
۱۱۱	د) از کوفه تا شام
۱۲۰	هـ) از شام تا مدینه
۱۲۳	۴. زنده نگاه داشتن واقعه کربلا
۱۲۷	نتیجه گیری

فصل چهارم: فعالیت های سیاسی امام سجاد علیه السلام / ۱۲۹

۱۳۲	خلفای معاصر امام سجاد علیه السلام
۱۳۳	۱. زمامداری یزید
۱۳۵	الف) واقعه حرّه
۱۳۸	موضع امام سجاد علیه السلام در برابر قیام حرّه
۱۴۵	ب) خراب کردن خانه کعبه توسط عمال یزید
۱۴۶	۲. زمامداری مروان بن حکم
۱۴۸	الف) قیام تواین
۱۵۰	فرجام قیام
۱۵۲	موضع امام سجاد علیه السلام در برابر قیام تواین
۱۵۴	۳. خلافت عبدالملک بن مروان
۱۵۴	الف) قیام مختار (۶۶ - ۶۷ هـ.ق)
۱۶۶	ب) شورش زبیریان
۱۶۸	موضع امام سجاد علیه السلام در مقابل شورش زبیریان

۴. عصر ولید بن عبد الملک ۱۷۱

فصل پنجم: فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی امام سجاد (ع) / ۱۷۳

۱. برخورد با عقاید انحرافی ۱۷۵

الف) غالیان ۱۷۶

برخورد اسلام با غلو ۱۷۷

برخورد امام سجاد (ع) با غالیان ۱۷۸

ب) جبر گرایان ۱۷۹

امام سجاد (ع) و جبر گرایان ۱۸۰

ج) مشبهه ۱۸۱

تشبیه در صدر اسلام ۱۸۲

امام سجاد (ع) و مشبهه ۱۸۳

د) زاهد نمایان ۱۸۴

امام سجاد (ع) و زاهد نمایان ۱۸۵

۲. امام سجاد (ع) و علمای درباری ۱۸۶

الف) زهری و نوشته‌هایش ۱۸۸

ب) مضمون احادیث زهری ۱۸۹

ج) نامه امام سجاد (ع) به زهری ۱۹۱

۳. مقام علمی امام سجاد (ع) ۱۹۷

۴. مواعظ و نصایح امام سجاد (ع) ۱۹۹

۵. تربیت یافتگان امام سجاد (ع) ۲۰۲

فصل ششم: آثار علمی امام سجاد (ع) / ۲۱۱

۱. صحیفه سجادیه ۲۱۴

الف) توحید ۲۱۶

ب) نبوت ۲۱۷

پ) امامت ۲۱۷

۲۱۹	ت) معاد
۲۱۹	ث) اسلام و احکام آن
۲۲۱	ج) فرشتگان
۲۲۲	چ) اخلاق
۲۲۳	ح) طاعت و بندگی
۲۲۴	خ) ذکر و دعا
۲۲۴	د) سیاست
۲۲۵	ذ) اقتصاد
۲۲۵	ر) انسان شناسی
۲۲۶	ز) عالم هستی و وجود
۲۲۷	س) اجتماع و آداب معاشرت
۲۲۷	ش) علم و دانش
۲۲۸	ص) تاریخ
۲۲۸	ض) صحت و تندرستی
۲۲۹	ط) جهاد و مسائل نظامی
۲۳۱	۲. رساله حقوق
۲۳۲	الف) حق خدای تعالی
۲۳۲	عبادت
۲۳۳	اخلاص
۲۳۳	ب) حق نفس
۲۳۴	ب) حقوق اعضای هفتگانه
۲۳۶	ت) حقوق افعال
۲۳۸	ث) حقوق پیشوایان
۲۳۸	ج) حقوق توده‌ها و زیردستان
۲۳۹	چ) حقوق ارحام و خویشاوندان

۲۴۰	ح) حقوق اجتماعی
۲۴۱	۳. کلمات قصاری از امام سجاده علیه السلام
۲۴۵	نتیجه گیری
۲۴۷	فهرست منابع
۲۴۷	الف) کتاب ها
۲۵۵	ب) نشریات

مقدمه

بررسی سیره و زندگانی امامان معصوم علیهم السلام، ما را به این مهم رهنمون می‌سازد که رهبران الهی، با اهدافی مشترک برای هدایت و رهبری جامعه بشری از جانب خداوند متعال برگزیده شدند. هم‌چنین ائمه معصومین علیهم السلام، رسالت هدایت‌گری و رهبری جامعه را پس از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به عهده داشتند. هر یک از آن بزرگواران در عصر خویش، با اوضاع و شرایط خاصی روبه‌رو بودند. از این رو یکی سکوت می‌کند و بعد از تغییر شرایط، حکومت بر مسلمین را بر عهده می‌گیرد. دیگری صلح را می‌پذیرد و دیگری اقتضای قیام است. گاهی اختناق آنچنان است که باید زبان دعا و نیایش و شیوه فرهنگی تبلیغی را در پیش گرفت و گاهی باید در زندان‌های حاکمان جور سپری نمود.

تفاوت شیوه‌ها و سیاست‌های مبارزاتی ائمه، مبتنی بر مقتضیات و شرایط عصری است که در آن زندگانی و ایفای نقش می‌کنند. واقعیت‌ها، عینیت‌ها و نیازهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی که هر یک عملکرد خاص خود را می‌طلبد. اختلاف روش‌ها ناشی از اختلاف دیدگاه‌ها و اهداف نیست، بلکه هدف یکی است و عمل هر یک از ائمه مکمل عمل دیگری است. عصر امام سجاد علیه السلام دوره‌ای است که با زمان امام علی علیه السلام و امام حسن مجتبی علیه السلام و از همه مهم‌تر با عصر پدر بزرگوارشان کاملاً متفاوت بود و شیوه و روش امام سجاد علیه السلام را نسبت

به گذشته تغییر می داد، چرا که عصر امام زین العابدین (ع) عصر اختناق و استبداد، بدعت ها و گمراهی ها، جهالت سیاسی و مذهبی مردم، بیگانگی جامعه از معارف و احکام اسلام و از همه مهم تر عصر قَلت شیعیان واقعی بود. در چنین شرایطی امام همام به مسئولیت خطیر خویش در ارشاد و هدایت مردم، مبارزه با حاکمان جور و مبارزه با ظلم و گمراهی، احیای معارف قرآن و سنت خاتم الانبیاء و جد بزرگوارش علی بن ابی طالب قیام کردند (قیام فرهنگی - تبلیغی).

نگارنده در این پژوهش بر آن است که جلوه روشن تری از زندگانی و سیره امام سجاد (ع) و همچنین نقش آن امام بزرگوار در گسترش اسلام و فراهم نمودن زمینه های اجتماعی و فرهنگی برای ائمه بعدی، که حتی بتوانند شاگردان بسیاری را علناً تربیت نمایند (همچون امام باقر (ع) و امام صادق (ع)) نشان دهد. بر خلاف آنچه اغلب افراد تصور می کنند که امام سجاد (ع) فردی بیمار و ضعیف بوده اند، در این نوشته بر خلاف آن ثابت خواهیم کرد که امام سجاد (ع) اگر در واقعه کربلا بیمار بودند یک بیماری مصلحتی بود، به گونه ای که بعد از واقعه عاشورا این بیماری را نمی شود منظور کرد؛ چرا که حضرت با شجاعت تمام در برابر عیدالله بن زیاد و یزید می ایستد و خواندن خطبه های دندان شکن بر علیه امویان از یک فرد بیمار که در کربلا می گویند توان حرکت از جای خود را نداشتند و در طی اسارت می بایست آن بیماری با وجود سختی ها و مشکلات فراوانی که در طی اسارت کشیدند، وخیم تر می شد، اما با این حال حضرت بر بالای منبر مسجد اموی می رود و خطبه تاریخی سرنوشت ساز فلسفه عاشورا را می خواند. آیا این فردی ضعیف است؟! فردی که بعد از برگشتن به مدینه، شبانه بار آذوقه ها را به در خانه مردم فقیر می رساندند و کسی مطلع نمی شد تا بعد از رحلت آن حضرت که آذوقه شبانه

فقرا قطع شد به رساننده آذوقه‌ها پی بردند. و پینه‌های روی شانه‌های حضرت نشان از آن عمل ایشان بود. آری زینت عبادت‌کنندگان همانند جدش علی بن ابی طالب علیه السلام در عصر خویش هم عابدترین بود و هم مظلوم‌ترین و هم نیرومندترین، اما به خاطر مصلحت جامعه اسلامی و برای حفظ اسلام قیام را ترجیح ندادند. در دوره‌ای ۲۵ ساله، علی علیه السلام در خانه سکوت نمود و در دوره‌ای دیگر، امام سجاد علیه السلام نه تنها در خانه خویش سکوت را برگزید بلکه آن چنان منزل ایشان تحت نظر مأمورین حکومتی بود که هیچ یک از یاران ایشان جرأت ورود به منزل آن حضرت را نداشت. اما با این شرایط بسیار اختناق آمیز، آن حضرت شاگردان زیادی از جمله بردگانی که خریداری می‌کردند تربیت نموده و آنها را به مناطق خودشان فرستادند و یاران وفادار حضرت در نقاط مختلف جهان از دستورات گوهر بار ایشان به دور نبودند.

بنابراین علی بن الحسین، زین العابدین علیه السلام، همانند ائمه قبلی بسیار شجاع و نیرومند، وظایف اصلی خویش را اجرا نمودند و شاید بتوان گفت که امام سجاد علیه السلام اولین فردی بودند که در گسترش تشیع در جهان نقش بسیار مهمی ایفا نمودند (با تربیت بردگان و آزاد نمودن آنها و برگشت آنها به مناطق خود).

چارچوب بحث در این پژوهش از شش فصل تشکیل شده است: فصل اول کلیاتی در باب پژوهش و بحث نظری امام و امامت است. فصل دوم زندگانی فردی امام سجاد علیه السلام. در فصل سوم حضور امام در واقعه کربلا از روز عاشورا تا برگشت به مدینه اجمالاً بررسی گردیده است. در فصل چهارم به وقایع سیاسی عصر امام و موضع‌گیری آن حضرت در قبال آن وقایع پرداخته شده است. در فصل پنجم فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی امام سجاد مورد بررسی قرار گرفته

است. در فصل ششم به آثار آن حضرت پرداخته شده است. در خاتمه نتیجه‌گیری آمده است.

بی‌شک در این نوشته نقص‌ها و کاستی‌های فراوانی وجود دارد که نگارنده از آنها مطلع نبوده است و از تمام اساتید ارجمند و خوانندگان بزرگوار خواهش می‌کنم در فهم نقایص و کاستی‌های نوشته مورد نظر، این حقیر را یاری رسانند.

من الله التوفیق وعلیه التکلان

پروین حبیبی کردعلیوند

۸ فروردین ۱۳۸۶ هـ.ش